

СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ БЕЗ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ

Олексій Володимирович МАНИК,

*здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ*
<https://orcid.org/0000-0002-4384-1219>

В якості окремої групи суб'єктів затримання особи без ухвали слідчого судді слід виокремити суб'єктів забезпечення законності. Зокрема, в межах цієї групи слід назвати суб'єктів контрольно-наглядової діяльності. Так, нагляд за забезпеченням законності під час затримання особи без ухвали слідчого судді здійснює прокурор. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. При цьому серед повноважень прокурора як суб'єкта затримання особи без ухвали слідчого судді слід назвати наступні: у будь-який час за посвідченням, що підтверджує займану посаду, відвідувати місця тримання затриманих [1].

Також у межах цієї групи суб'єктів затримання особи без ухвали слідчого судді слід назвати суд, який здійснює судовий контроль. Так, відповідно до ст. 55 Основного Закону України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [2]. При цьому, як зазначено в ст. 572 КПК України особи, які вважають, що рішеннями, діями або бездіяльністю органів державної влади України, їх посадових чи службових осіб, вчинених у зв'язку з виконанням запиту про міжнародну правову допомогу, завдано шкоди їхнім правам, свободам чи інтересам, мають право оскаржити рішення, дії та бездіяльність до суду [3].

В якості суб'єкта забезпечення законності затримання особи без ухвали слідчого судді слід назвати Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, який здійснює парламентський контроль. При цьому, як зауважує О.В. Марцеляк, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – це призначуваний Верховною Радою України незалежний, політично нейтральний, одноосібний контрольно-наглядовий, правозахисний орган державної влади в формі посадової особи, який покликаний за власною ініціативою чи зверненнями здійснювати на постійній основі парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина в межах і порядку, передбачених Конституцією та законами України і міжнародно-правовими договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [4, с. 42–43].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 року Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній осно-

ві здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Згідно з п. 8 ст. 13 Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має право відвідувати без попереднього повідомлення про час і мету відвідування місця, в яких особи примусово тримаються за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу відповідно до закону, в тому числі ізолятори тимчасового тримання, кімнати для затриманих та доставлених чергових частин органів Національної поліції, пункти тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, кімнати для перебування тимчасово затриманих військовослужбовців, слідчі ізолятори, арештні доми, кримінально-виконавчі установи, приймальники-розподільники для дітей, загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, центри медико-соціальної реабілітації дітей, спеціальні виховні установи, військові частини, гауптвахти, дисциплінарні батальйони, спеціальні приймальники для тримання осіб, підданих адміністративному арешту, міські, районні управління та відділи, лінійні управління, відділи, відділення, пункти органів Національної поліції, спеціалізовані автомобілі (у тому числі спеціалізовані автомобілі з конвоєм), приміщення (кімнати) для тримання підсудних (засуджених) у судах, заклади примусового лікування [5].

Також у межах цієї групи суб'єктів затримання особи без ухвали слідчого судді слід назвати такого суб'єкта як особу, відповідальну за перебування затриманих. Відповідно до ч. 3 ст. 212 КПК України службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана: негайно зареєструвати затриманого; роз'яснити затриманому підстави його затримання, права і обов'язки; звільнити затриманого негайно після зникнення підстави для затримання або спливу строку для затримання, передбаченого законодавством; забезпечити належне поводження із затриманим та дотримання його прав, передбачених Конституцією України, цим Кодексом та іншими законами України; забезпечити запис усіх дій, що проводяться із залученням затриманого, у тому числі час їх початку та закінчення, а також осіб, які проводили такі дії або були присутні при проведенні таких дій; забезпечити невідкладне надання належної медичної допомоги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого. До складу осіб, що надають затриманому медичну допомогу, за його бажанням може бути допущена конкретна особа, що має право на зайняття медичною діяльністю [3].

В якості суб'єкта забезпечення законності затримання особи без ухвали слідчого судді слід назвати адвоката, яким відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року є фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені законодавством. При цьому серед видів адвокатської діяльності, які характеризують його як суб'єкта забезпечення законності затримання особи без ухвали слідчого судді законодавець називає наступні: захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується

© Маник О. В., 2021

питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення; надання правничої допомоги свідку у кримінальному провадженні [6].

Не можна оминати увагою й такого суб'єкта забезпечення законності затримання особи без ухвали слідчого судді як орган, уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги. Так, відповідно до ч. 4 ст. 213 КПК України уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги [3]. При цьому як слідує з аналізу приписів Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02 червня 2011 року у даному випадку мова йде про безоплатну вторинну правничу допомогу, якою є вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Таку допомогу надають центри з надання безоплатної правничої допомоги й адвокати. Безоплатна вторинна правнича допомога включає такі види правничих послуг: захист; здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру [7].

Отже, як слідує з аналізу вищенаведеного матеріалу в межах суспільних відносин, які виникають, знаходять свій розвиток та видозмінюються з приводу затримання особи без ухвали слідчого судді можна назвати значну кількість суб'єктів. Такі суб'єкти в межах досліджуваної сфери суспільних відносин в залежності від їх статусу наділяються процесуальними правами й обов'язками, а також повноваженнями, що характеризує їх як реальних учасників таких правовідносин. Суб'єктами забезпечення законності затримання особи є прокуратура, суд, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, службова особа, відповідальна за перебування затриманих, адвокатура, центри з надання безоплатної правничої допомоги.

Список використаних джерел:

1. Про прокуратуру: закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел.] К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
4. Марцеляк О.В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2004. 473 с.
5. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.
6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
7. Про безоплатну правову допомогу: закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.